

Студенти-психологи у процесі навчання досліджують у людини контроль за поведінкою, психогігієнічні аспекти комплексної оцінки якості життя, психічного здоров'я та основних характеристик протікання процесів психофізіологічної та психічної адаптації учнів та студентів сучасних закладів освіти, актуальні питання гігієнічної оцінки [1]. Ці зв'язки і процеси пояснює викладач та обговорює із студентами проблемні питання, суттєва увага приділяється тлумаченню таких проблем, як стан психічного здоров'я підлітків і молоді, психогігієнічний метод аналізу актуальних питань оцінки здоров'я та вивчення шляхів корекції виявлених відхилень.

Таким чином, оскільки носієм психіки є людина, то будь-який психогігієнічний захід має на меті вплив на людину та її особистість, а у завдання психогігієни на перший план у сучасному суспільстві виходять збереження, зміцнення і цілісний розвиток духовної, психічної, соціальної та соматичної складових людини, її гармонійний розвиток.

ЛІТЕРАТУРА

1. Івашенко А. І. Професійна рефлексія як механізм саморозвитку майбутніх психологів : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія». Київ, 2020. 248 с.
2. Коцур Н.І., Гармаш Л.С. Психогігієна: навч. посіб. Чернівці: Книги – XXI, 2005. 380 с.
3. Панок В., Чаплак Я., Андреева Я. Основи психологічної допомоги: теорія та практика психоконсультування: навч. посіб. / за заг. ред. В. Г. Панка, І.М. Зварича. Чернівці: Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича, 2019. 384 с.
4. Старинська Н. В. Особливості самоактуалізації майбутніх психологів у процесі професійної підготовки. Київ : Інтерсервіс, 2015. 178 с.
5. Шевченко С., Варіна Г. Психологічні чинники прояву особистісної креативності у юнацькому віці. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2023. Вип. 6. С. 126–131.

МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ ОСВІТИ ТА ЗАХИСТУ МОЛОДІ В КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ

Пивовар Н. М.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
pivovarnm965@ukr.net*

Бернацька К. В.

Державна установа «Полтавська установа виконання покарань № 23»

У сучасному світі освітні системи функціонують у просторі багатовимірної невизначеності. Військові конфлікти, пандемії, економічні потрясіння, екологічні катастрофи та стрімкі технологічні

зміни впливають на всі сфери життя, зокрема й на освіту. В умовах таких викликів вона перестає бути лише джерелом знань або місцем здобуття професії. Освітня система перетворюється на ключовий інструмент забезпечення стійкості суспільства, формування адаптивності молодого покоління та підтримки його психологічного благополуччя. Від ефективності управління освітою в кризових умовах залежить не лише якість навчального процесу, а й соціальна стабільність, економічний розвиток та загальна здатність держави протистояти викликам.

Глобальні кризи особливо сильно впливають на молодь, адже саме ця соціальна група є найбільш чутливою до порушення стабільності. Переживання війни, пандемії чи примусової міграції створюють для молодих людей додаткові бар'єри – емоційні, когнітивні, соціальні та економічні. Стрес, тривожність, втрата мотивації, відчуття ізольованості, порушення освітніх траєкторій стають факторами ризику, які можуть вплинути на подальше життя і професійне становлення. Тому система підтримки молоді у кризових умовах має охоплювати одразу кілька ключових напрямів: психосоціальну допомогу, забезпечення безперервності освіти та створення умов для подальшого розвитку і самореалізації.

Одним з найважливіших аспектів є психологічна та емоційна підтримка учнів і студентів. У період воєнних дій чи тривалих обмежень, пов'язаних із пандемією, молодь стикається з накопиченням негативних емоцій, що негативно впливають на здатність концентруватися, навчатися та взаємодіяти з оточенням. Тому важливо впроваджувати у закладах освіти програми підтримки психічного здоров'я, які передбачають доступ до шкільних психологів, соціальних педагогів, консультантів та груп підтримки. Особливе значення має підготовка педагогів до роботи в умовах підвищеного стресу, включаючи здобуття навичок психологічної першої допомоги, ідентифікації ознак емоційного виснаження, булінгу чи травматичних переживань. Безпечне освітнє середовище має створювати умови, за яких учні можуть відкрито висловлювати свої переживання, отримувати допомогу і відчувати підтримку колективу [1-4].

Не менш важливим напрямом є забезпечення безперервності навчання, яке під час криз часто ускладнюється через неможливість відвідувати освітні установи, обмежений доступ до ресурсів або вимушене переміщення. Молоді люди, які змушені переривати навчання, потребують спеціальних механізмів підтримки, що допоможуть їм повернутися до навчального процесу без ризику втрати освітніх результатів. Тут важливу роль відіграють індивідуалізовані траєкторії навчання, адаптація навчальних програм з урахуванням прогалів, що виникли, гнучкий розклад та різноманітні формати подачі матеріалу.

Особливо актуальними стають програми надолуження освітніх втрат, що включають додаткові заняття, консультації, онлайн-курси, тьюторський супровід і використання освітніх платформ для самостійного навчання. Важливо створювати умови, які дозволяють учням компенсувати пропущені теми без надмірного навантаження та стресу. Це забезпечує плавне повернення до освітнього процесу і сприяє відновленню мотивації до навчання.

У глобальних кризах значного значення набуває визнання результатів неформальної та інформальної освіти. Під час перебування за кордоном, участі у волонтерських проєктах чи набуття професійного досвіду молодь здобуває знання, які часто не визнаються формально. Тому важливо створювати механізми оцінювання та зарахування таких результатів в освітній процес, щоб мінімізувати бар'єри для продовження навчання. Це не лише зміцнює освітню траєкторію, а й допомагає інтегрувати молодь у суспільство, сприяючи її впевненості у власних силах [5, 6].

Фінансова підтримка є окремим елементом забезпечення стійкості освіти. Молодь з постраждалих територій або внутрішньо переміщені учні часто стикаються з економічними труднощами, що ускладнює доступ до якісної освіти. Тому важливими є програми цільових стипендій, матеріальної допомоги, забезпечення технікою та доступом до інтернету, підтримка сімей, які втратили домівки або опинилися у складних життєвих умовах.

У ширшому контексті стійкість освітньої системи – це здатність не лише реагувати на виклики, а й передбачати їх, вибудовуючи гнучку, технологічно оснащену та людиноцентричну модель освіти. Така модель має поєднувати традиційні форми навчання з інноваційними, використовувати цифрові ресурси, сприяти розвитку критичного мислення, медіаграмотності, комунікативних та соціально-емоційних компетентностей. Це дозволить молоді не лише адаптуватися до змін, а й стати активними учасниками побудови стійкого майбутнього [7, 8].

Отже, забезпечення стійкості освіти в умовах війни, пандемії та інших глобальних криз – це комплексне завдання, яке охоплює інституційні, педагогічні, психологічні та соціальні аспекти. Освітня система має не просто виживати у складних умовах, а й створювати умови для розвитку молоді, формуючи покоління, здатне до творчості, відповідальності та адаптації в нестабільному світі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Всеосвіта. Освітні втрати: причини та шляхи подолання разом з проєктом «Всеосвіта». URL: <https://vseosvita.ua/c/vseosvita/post/94007> (дата звернення: 23.02.2024).
2. Головка М., Локшина О., Топузов О. Освітні втрати в період воєнного стану: проблеми діагностики та компенсації. *Український педагогічний журнал*. 2023. № 1. С. 5–13.

3. Гонюкова Л., Суржик М. Зміна парадигми управління закладами освіти в територіальних громадах України на засадах міжсуб'єктної взаємодії. *Аспекти публічного управління*. 2022. Т. 10, № 5. С. 47–53.
4. Діагностика та компенсація освітніх втрат у загальній середній освіті України : метод. реком. / кол. автор.; за загальною редакцією О. М. Топузова ; укл. М. В. Головка. Київ : Педагогічна думка, 2023. 187 с.
5. Кендюхова А., Шило О. Проблема виникнення освітніх втрат та шляхи їх подолання в умовах війни. *Філософія сучасної освіти та управління освітньою політикою*. 2024. № 8. С. 8–16.
6. Керівництво процесом надолуження освітніх втрат у закладі освіти. URL: <https://osrgrpp.od.ua/?p=32777> (дата звернення: 19.05.2024).
7. Моделі подолання освітніх втрат в умовах війни та післявоєнний період : метод. реком. / укл.: В. В. Стойкова, О. А. Завгородня, Л. Л. Козирева, С. В. Гіль ; за заг. ред. В. В. Стойкової. Миколаїв : Центр редакційно-видавничої діяльності ОШПО, 2023. 48 с.
8. Усик В. І. Освіта як інструмент для забезпечення сталого відновлення та розвитку в умовах надзвичайних ситуацій. *Вчені записки* : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана ; [редкол.: О. Яценко (голов. ред.) та ін.]. Київ : КНЕУ, 2023. Вип. 33. С. 208–219.

ПРОЯВ КОМУНІКАТИВНОЇ АГРЕСИВНОСТІ ПІДЛІТКІВ

Піскун Н. В.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
Bynatalilutsenko@gmail.com*

Підлітковий вік є вирішальним етапом становлення особистості, який характеризується підвищеною емоційною чутливістю, прагненням до самоствердження та пошуком власної ідентичності. У сучасних кризових умовах, що охоплюють економічні, політичні, соціальні та психологічні сфери, підлітки опиняються в ситуації підвищеної невизначеності, тривоги та емоційного напруження. Саме в таких обставинах агресивна поведінка може виступати формою психологічного захисту, способом компенсації фрустрації та засобом утвердження власного «Я». Практика показує, підлітки мають низький рівень комунікативних здібностей. Низький рівень комунікації є прямим наслідком психологічних бар'єрів спілкування [1, с.12].

Соціальні зрушення, пов'язані з воєнними діями, інформаційними переваженнями, нестабільністю у сфері освіти, посилюють вплив фрустраційних чинників на психіку підлітка. Унаслідок цього зростає рівень емоційної збудливості, імпульсивності, порушується здатність до саморегуляції.

Період підлітковості відзначається суперечливістю внутрішніх переживань і водночас активним прагненням до соціального самоствердження. У цьому віці підлітки особливо чутливо реагують на оцінку з боку ровесників і дорослих, що нерідко провокує емоційні